

Asztalterítő, felmosórongy vagy imasál?

Lajtai Péterrel beszélget Cserba Júlia

Tegyük ezt még hozzá

Lajtai Péter kiállítása

📍 Magyar Zsidó Múzeum, Budapest

📅 2011. március 17 – május 16.

🗨️ **Cserba Júlia:** Amikor néhány éve Brüsszel utcáit jártam minden különösebb cél nélkül, egyszer csak ott találtam magam az *Azonosságok és különbségek – posztmodern judaizmus* címmel rendezett kiállításon.¹ Rögtönzött, rövidre tervezett látogatásom váratlanul hosszúra nyúlt, de nem azért, mert olyan nagyméretű volt a kiállítás, hanem mert annyira megfogott, visszatartott, amit ott láttam. Ekkor talákoztam először a munkáiddal, és utána sokáig gondolkodtam, vajon hogyan tudnám néhány szóba sűrítve megfogalmazni, mit éreztem e képek láttán, míg nem – közvetve – a választ is tőled kaptam meg, amikor ráakadtam egy másik kiállításod címére: Meggyőződés és kétség.²

¹ *Similarities and differences – Postmodern Judaism. Péter Lajtai Langer – photopaintings.* Hungarian Cultural Institut, Brüsszel, 2007. január 16-tól

² *Meggyőződés és kétség.* Lajtai Langer Péter kiállítása, Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár, Budapest, 2005. augusztus 29 – szeptember 30.

🗨️ **Lajtai Péter:** A megismerés hosszú folyamata a meggyőződéssel fejeződik be. Meg vagyunk győződve arról, hogy amit megismertünk, ahogyan és aminek, az igaz és olyan, amilyennek gondoljuk és tapasztaljuk. Ez a folyamat megvége a magánéletben, és ez történik a vallási és közéleti gondolkodásban is.

Mit ismerünk a meggyőződés állapotában? Azt, hogy valaki méltó-e hozzánk és mi hozzá, vagy éppen méltatlan. Azt, hogy a Gondviselés a történelem ura és veszteségeink ellenére sem kezdi ez ki hitünket. Azt, hogy a közéletet helyesen értjük, helyesen integrálódunk, a jó oldalon állunk.

Mindannyiunk közös igénye a meggyőződés.

E nélkül a tohuvabohuba zuhanunk, modernebb kifejezéssel, depressziósok leszünk. Ennek ellenére sem marad meg mindenki a meggyőződés nyugodt és eufórikus állapotában. Akik megmaradnak, konzerválják meggyőződésüket, elutasítják a kérdéseket, a kétségeket, a megismerés újabb és újabb tényeit, és a valóságot is néha átírják, átszínezik. De akikben a halmozódó tapasztalatok, ellentmondások és újszerű összefüggések megindítanak egy **gondolkodási folyamatot**, azok meggyőződése kétségbe válthat át. Nem szükségszerűen, de gyakran.

A kétség nem hálás állapot, nem eufória. Szellemi leszámolás, kritika, újragondolás és újraépítkezés; fáradságos, de értékes folyamat. A végcél az, hogy a kétség mozzanatán **keresztül** eljussunk a meggyőződés magasabb, rétegzettebb, összetettebb **állapotába**. Ez a meggyőződés és a kétség örök körforgása; ez a fejlődés legáltalánosabb modellje.

LAJTAI PÉTER

A látható és a láthatatlan No.1, 2010, 72 Lamda Print, 280 × 562 cm

LAJTAI PÉTER
Menóra No.1, 2005, Lamda Print, 171×133 cm

A 2005-ös budapesti kiállításnak vallomásként adtam a *Meggyőződés és kétség* címet. Az ott bemutatott munkáimmal azt sugalltam, hogy a vallási érzület, a logika, a gondolkodás mind egy fejlődés-spirál része. A brüsszeli kiállítás címe azért lett *Azonosságok és különbségek – posztmodern judaizmus*, mert az egyik legfeltűnőbb ellentmondást abban látom, hogy miközben a nyugati civilizáció tagjainak életmódjában és kultúra-fogyasztásában egyre több a hasonlóság, a társadalmat alkotó csoportok között meglévő különbségeket aránytalanul túlharsogják.

⊕ *A zsidó és a keresztény vallásban már Magyarországon is létezik egy megújulási törekvés.*

⊗ Tudod, legkevésbé a hittel és a vallással kapcsolatban szabad spekulációkba bocsátkozni. **Hogy a közeljövőben pontosan hogyan is alakul a szakrális-szekuláris viszony a nyugati civilizációban – így nálunk is –, az megjósolhatatlan.** Nehéz átmenetet él meg a világ ezekben az időkben. De féltő, ahogy a múltban, úgy a jövőben is szerepet kaphat az erőszak.

A hit intellektuális megerősítése a cél, valamint a vallási intézményeknek a modern élettel való harmonizálása. De a legfontosabb, ami nélkül nincs eredmény, az a tolerancia. A monoteizmus türelmetlen, **következik ez kialakulása korszerelméből.** A történelmi tapasztalatok birtokában elvárható, hogy a hívő ember jellemes, intellektuális és kulturált legyen, de ne legyen türelmetlen. A türelmes vallás amúgy egy gyönyörű, új, posztmodern jelenség, igazi megújulás.

⊕ *Érdeemes vagy nem érdeemes, ez a dilemma merült fel bennem egy néhány évvel ezelőtt a Holokauszt Emlékközpontban tartott konferenciával kapcsolatban, amin Talesz és Játékvonat – A zsidóságról és a holokausztról a kortárs képzőművészet nyelvén címmel te is tartottál előadást. Vajon elérhető-e valami eredmény konferenciák vagy a képzőművészet révén, alkalmasak-e arra, hogy megváltoztassák*

azoknak az embereknek a gondolkodásmódját, akik ellenségesen közelítenek a zsidósághoz? Mi a megoldás?

⊗ Ez nagyon aktuális kérdés. Nem beszélni a Holokausztról – mulasztás. Ugyanis a legújabb korban ennek története világít rá a legjobban arra, hogy milyen könnyen olthatók be az ordas eszmék a közösségekbe, az ember mennyire kiszolgáltatott a hazugságnak, a demagógiának, agyament ideológiáknak, és ösztönei milyen könnyen hajtják oktalan pusztításra. Ugyanakkor ezt túlbeszélni sem szabad. A helyes zsinórmérték, véleményem szerint az, hogy nagyon átgondoltan, pontosan kell kiválasztani a megszólalás helyes tartalmát és annak újraaktualizált, méltó formáját. Művészként úgy érzem, azok megnyilvánulása kelt nagyobb visszhangot, akik nem direkt módon beszélnek az áldozatokról, hanem Holokauszt-közeli helyzeteket generálnak és **ebben vizsgálják az emberek sztereotíp reakcióit.** Majd szembesítik a performance-ban résztvevő alanyokat, hogyan is viselkedtek; milyen mértékű bennük az áldozatvállalás, a tolerancia, vagy rossz esetben mekkora bennük a közöny, a jogtalan nyereszedés vágya, netán a gyilkos ösztön. A klasszikus történelmi-dokumentarista tematikát egészítheti ki ez a művészi-pszichológiai megközelítés.

A Holokausztot nem szabad egyszeri történelmi eseményként kezelni, de ugyanígy nem szabad Holokausztot kiáltani minden ellenséges mozzanat láttán sem. Hiszen tudjuk, a gyűlölethez közel akkora szabadságjog tartozik, mint a szeretetnek.

Az ábrázoló művészetnek megvan az ereje ahhoz, hogy a tömegek figyelmét az aktuális kérdésekre irányítsa. A verdikt, amelynek értelmében a Holokauszt után **nincs költészet, aktualitását veszítette.** Ma inkább úgy mondhatnánk: hamis és semmitmondó alkotásoknak nincs és ne is legyen helyük.

⊕ *Bennem továbbra is felmerül az aggály, hogy mindezek a dolgok nem jutnak el azokhoz, akiknek el kellene gondolkodniuk rajtuk. Ki megy el egy ilyen múzeumba, ki olvas ilyen témájú könyveket? Az, aki érintett benne valamilyen módon, vagy akiben van már némi érdeklődés a téma iránt.*

⊗ Igen, én is elkeseredem, amikor a teljes érdektelenséggel találkozom, és még jobban, amikor a kirekesztéssel, a nyílt antiszemitizmussal. De nem baj. Nem az elkeseredésünk a fontos. A feladat: felvállalni, megszólalni, szembeszállni. A megszólalás – **felelősségvállalás; az elkeseredéssel, a hallgatással, a részvétellel nem lehet semmit felvállalni, s mint ilyen, kicsit haszontalan.** Ismételni és újra csak ismételni kell, hogy a kirekesztés, az intolerancia, a xenofóbia valódi veszedelem; a gyűlöletkeltés, a rendszeres uszítás törvényszerűen ordas tette válik.

Mindenki a maga eszközével dolgozik: a művész a műveivel, a törvényhozó a törvényeivel, a történész a tanulmányaival és a könyveivel. Milyen arányban győzi ez meg az érdekteleneket, a gyűlölködőket? Valószínűleg nem számottevő arányban. De mégis folytatni kell, meg kell szólni. Aki ismer egy alkalmasabb receptet, most azonnal szóljon közbe és mondja!

A kirekesztés eszméje sokkal sikeresebb, mint a befogadásé. A jól becsomagolt demagógia, az igénytelen és nem bizonyított állítások a médiában könnyebben találnak meghallgatásra, mint az aprólékos, pontos és nemes gondolatok.

A megoldás kulcsa általában a hatalom kezében van. Teret biztosít-e közjogi és intézményi értelemben azoknak, akik tevélegesen vennének részt a jobbításban, illetve gátolja-e saját legitimitásának arányában a gyűlölet ideológiáját.

A kettős beszéd olaj a tűzre. A hatalom pedig ne legyen se naív, se vaksi; a történelem minősíteni fogja valódi szándékukat, szavaikat és cselekedeteiket.

☞ *Beszélgessünk most egy kicsit konkrétan a munkáról. 2006-ban részt vettél a Re:mbradt. Kortárs magyar művészek válaszolnak című kiállításon a Szépművészeti Múzeumban. Mi az a kapcsolat, ami a képeidet Rembrandt művészetéhez fűzi?*

☒ Látszólag a judaikai elemek, bár én úgy gondolom, a fény sugar. Rembrandtnál jól látszik az igény, hogy a fény sugar, és minden, ami világít, irányítsa a tekintetünket, vezesse a szemünket. Először azt vegyük észre, ami fényben áll, majd kutassunk a homályban vagy a sötétben, keressük, ki vagy mi van még a képen. Rembrandt, aki számára még egyértelmű volt, ki vagy mi a jó, a jeles személyt vagy nemes cselekményt a több évszázados keresztény ikonográfiának megfelelően fény sugarral világította meg. Én nem tudok ma a jó és a rossz között ilyen világosan állást foglalni, nálam a lényeg sokszor árnyékba kerül. Miért? Mert a tapasztalat azt sugallja, hogy a fény vak, ügyetlen és megtévesztő. Nem tudja biztos, min csillanjon meg, azt sem, mi méltatlan, mit kerüljön el. Megszéppítheti akár a rútat is. A fény tehetetlen. A homály finomabb megkülönböztetésre alkalmas, differenciáltabban magyarázó. Sokszor a homályban történik minden, ami fontos. De e nézőpontbeli különbség ugye érthető. Egyrészt 400 év választ el Rembrandttól, másrészt a terhes köztörténeti múlt, a nem túl biztató jelen és a művészet mai koncepciója kettőnként ellentétes ábrázoló csoportba sorol be.

☞ *Egyetértesz-e azzal, hogy a munkáidon érződik az amerikai absztrakt expresszionizmus hatása?*

☒ Természetesen. Az amerikai absztrakt expresszionizmus mesterei az absztrakció eszközével terelgetik figyelmünket, mint tette ezt Rembrandt a maga idejében a fény segítségével

vel. Ők elrejtik a lényegest, mert megtapasztalták, a lényeg nem könnyen felismerhető. Munkáikon ez hol tömbbé zsu gorodik, hol vonalakká egyszerűsödik, hol egyenesen szétforgácsolódik. Mégis, bármennyire is átgújt, összemaszagtolt és kaotikus minden, az absztrakt expresszionizmus mesterei csodálatosan ábrázolták a valóságot, az értéket, az emberi fenséget. Nekem világos, hogy Rothko, Still, Reinhardt és Motherwell hatalmas tömbjei és majd egy-nemű felületei, Kline és Gottlieb kiáltó széles vonalai és sávjai, Pollock és Sam Francis fröccsentései, festék-hajítása, Johns, Hofmann és de Kooning káosza mind-mind emberi összefüggéseket ábrázolnak. Az embert a maga gondoljaival, esetlegességével, pszichéjével, apró rigolyáival. Elgondolkodtató, hogy ezeknek az amerikai mestereknek a nagy része Európából vándorolt az Egyesült Államokba.

☞ *Mi az, amit Amerika adott számukra ahhoz, hogy ilyen nagy művészekké váljanak?*

☒ Az Újvilág liberalizmusát, ennek pozitív szabadságával, és kegyetlen farkastörvényével. Azután azt, hogy az európai elvándorlás következtében hirtelen sokan lettek egy helyen. Megnőtt az alkotói közösségben a konkurencia, de nőtt a közös gondolatok halmaza és a hasonló ábrázolási késztetés is. De ami segítségükre volt, hogy a művészek számával egyenes arányban nőtt a gyűjtők száma. Egyre komolyabb minősítést kaptak a kiválók, és ezzel párhuzamosan egyre nagyobb értéket is tulajdonítottak a műveiknek. Létrejött egy egészséges közösség művészekből, galériásokból, műgyűjtőkből és műkritikusokból. Valamint megkönnyítették a múzeumok alapítását, és az áru piacok mintájára hamar megszületett a műkereskedelem piaca is. Kegyelmi idő volt ez az amerikai kultúrtörténetben.

☞ *Képeidet fotókból kiindulva, digitális technikával készíted. Az én szememben ezek épp olyan művek, mint bármely ecsettel-festékkel készült alkotás, ugyanakkor tudom, hogy nem mindenki osztja ezt a véleményt, ami azért érdekes, mert Nyugat-Európában ez már egyáltalán nem vita kérdése. Kaptál már ilyen jellegű kritikát?*

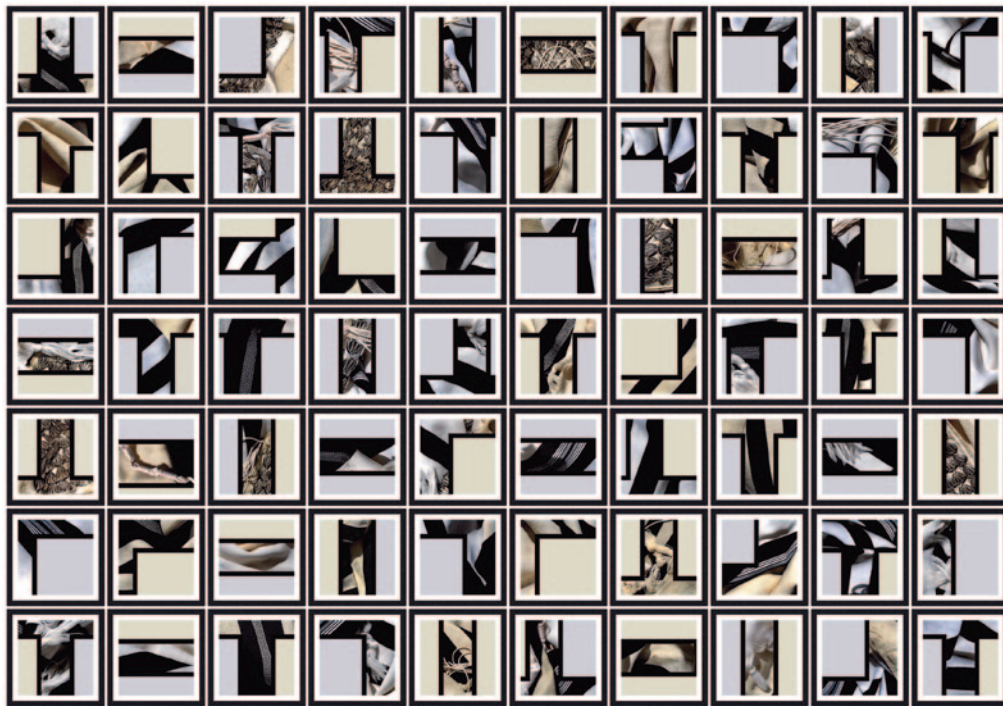
☒ Úgy gondolom, a fénykép-alapú digitális technológiának a vizuális művészetben meg kell küzdenie méltó elismertségéért, de mintha ez már sikerrel meg is történt volna. Az ebbe a kategóriába tartozó munkák ugyanolyan elfogadottak, mint az ecsettel vászonra, kalapáccsal kemény anyagba fogalmazott művek. Ne felejtsük el, a festészet és a szobrászat is produkált hatalmas számú gyenge munkát. Ez alól a software-technológia sem lesz kivétel, különösen kialakulásának hajnalán.

Ma inkább más a gond; nehéz meghúzni a határt művészet és az alkalmazott grafika között. Képzőművészet és dekoráció, művészi design és reklámpiac bonyolult kapcsolatba kerültek egymással. Tehetséges és felelős művészek vajdúddal világra hozott, tartalmilag helyes és formailag igényes művei azonban a kultúrtörténet fontos részei lesznek, akár digitális, akár analóg, akár tradicionális módon születtek.

Egy másik gyakran használt kritikai elem a „computer-manipulálás”. Ez a retorika, ha hivatalos műkritikus tolla alól kerül elő, kicsit gyanús. Két dologra gondolok. Az egyik esetben a műkritikus ügyeskedő látványalkotók szakmai értelemben fércelt, átgondolatlan, igénytelen munkáit látja, és ennek alapján formál meg egy globális kritikát a digitális művészet egészére vonatkozóan. A másik, amire gondolhatok az, hogy a műkritikus szakmailag kevésbé ismeri a digitális alkotás nyelvét, módszerét, mint maguk az alkotók. De mindkét esetben az idő majd meghozza a várt eredményt.

A műkritikus számára a kihívás és a feladat az, hogy ránézésre elválassza a művészetet a csinos látványtól, a tartalmat az önmagáért lévő technikai bűvészkedéstől, az eredetiséget a manipulációtól. Ez nem lesz könnyű a számára, miként az alkotás folyamata sem könnyű a művész számára.

A digitális szerszámok mindenben hasonlítanak bármely más alkotó szerszámaihoz; megszállottsággal, szenvedéssel és szerelemmel kell használni őket. Hidd el, én megszenvedem az arányokat, a teret, a képkivágás méretét, a mélységet, a háttérbe, középre vagy előtérbe kerülés jelentését, a horizont meglétét vagy hiányát, az átlátható, áttetsző felületek mértékét, a fénybeállítás, a világos kifehérülését, a sötét tónusok megmentését a feketétől, a kontraszt helyes arányát, a színek filozófiáját és telítettségét, a vonalak szélességét, a torzítások mértékét a tartalom szellemében, és még sok mindent, amit nem lehet egy interjúban

LAJTAI PÉTER
Kompozíció hiányzó részletekkel No.5, 2008, 70 Lamda Print, 243 x 348 cm

elsorolni. De az biztos, hogy hazánkban, mint máshol, csak remek munkákkal lesz valaki méltó a megbecsült alkotói címre.

✚ *A munkáidban fontos szerepet kapnak a judaikai elemek.*

✚ A munkásságom egyik komoly fejezete szól a judaika témáról. Természetesen sok más is tartozik a portfoliómba, de kétségtelen, hogy a judaika témának komoly szerepe van. **Él bennem evvel kapcsolatban egy küldetés-tudat. Ellentmondásnak érzem, hogy az erkölcsiében markánsan zsidó-keresztény kultúrában, mint a mienk, a zsidó alkotóelem hiányozzék a képzőművészetből.**

A közelmúltban a Vince Kiadó gondozásában megjelent egy könyv a munkásságomról,³ benne egy szubjektív önéletrajzzal. Engedd meg, hogy kérdésemre ebből a könyvből vett idézettel válaszoljak.

„Azon gondolkodtam, miért oly nehéz a vallás megjelenítése a művészetben.

Miért csak csontvázára lecsupaszított és végtelenségig ismételt ikonok férnek be a műalkotásokba – mint például egy kereszt, hol picurka, hol ököl nagyságú a nyakláncon, vagy az öreg rabbi ráncos arcképe, egy gyertyaláng az imakönyv fölött vagy könnyen beazonosítható bibliai személyek – hol naturalisztikus, hol sematizált ábrázolásban? Holott a hit és a vallás, hasonlóan az emberi testhez és a természethez, oly közel van hozzánk, hogy szinte a bőrünk alatt lüktet.

A képzőművészetet jórészt testrészek töltik meg, síkban és térben, a vásznak és fényképeket tájak és vegetáció díszíti. Lelkünkéről, érzelmeinkről is sok négyzetkilométer vászon mesél, tele figurális vagy absztrakt kompozíciókkal. Mindez az egyetemes művészet korpusza, akár mint kulturális szentély, akár mint műkereskedelmi pénzintézmény.

Miért marad ki a művészi ábrázolásból, a művészet egyre radikálisabb nyelvéből mindaz, amiben hiszünk, vagy éppen nem hiszünk? A művészileg ábrázolható témák készletéből pedig miért szorult ki még fokozottabb mértékben a zsidó mozzanat, holott ez civilizációnk egyik meghatározó alappillére?

Egy alkotó, ha mégoly szerény programmal érkezik is, az egyetemességre gondol. Az motiválja, annak mértékében fejezi ki magát, és annak adja át a művet.

Az »egyetemesnek« saját nyelve van, saját témaköre, intézményei és aktivistái. Nehéz ugyan tudni, mitől is egyetemes az, ami egyetemes, de engem soha sem ennek az elvisége érdekelt. Azt a határt kerestem, ahol vége van az egyetemesnek: mi az egyetemes legszélő, legutolsó darabja, és mi az, ami már a partikulárisba nyúlik át, ami már biztosan nem egyetemes?

Ki lehet-e fejezni az egyetemeset olyan tárgyakkal és formákkal, amelyek nem tartoznak annak eszköztárába? Meggyőződésem, hogy igen.

A judaikai mozzanat, az alig ismert kegytárgyak formája, használata, hangulata és szimbolikája nem tartozik a művészi kifejezés ismert és szokásos látványához. Mégis ez a partikularitás alkalmas arra, hogy velük emberi viszonyokat, érzelmeket, vágyakat, örömeiket, reményt és reménytelenséget fejezzünk ki. Vagyis használatukkal egyetemesek legyünk. Munkásságom egy részével, nevezetesen a judaikai munkákkal arra tettem kísérletet, hogy méltó helyet biztosítsak a »partikulárisnak« a képzőművészet és a kultúra »egyetemes« tartományában anélkül, hogy az egyetemeset bármí sérelem érné, ellenkezőleg, inkább azzal a szerénytelen szándékkal, hogy azt gazdagítsam.”

✚ *Képeiden, talán szemfényvesztő módon, a profán tárgyakat is a zsidó vallás tárgyaiként jelenítéd meg, mint például amikor imakendőnek látjuk azt, ami valójában felmosórongy. Ezt miért teszed?*

✚ Tegyük hozzá, hogy ez csak a munkák egy részére vonatkozik. Sok olyan képem van, ahol a szakralitást tisztán szakrális elemek fejezik ki. Fáj, hogy egy egyszerűsítési kényszerben élünk. Csoportokhoz hozzáillesztenek tárgyakat és/vagy tulajdonságokat, és a csoport attól kezdve úgy minősül, mintha az összes egyede ugyanazokkal a csoport-tulajdonságokkal rendelkezne. Valamit kineveztünk valamilyennek, attól kezdve azt olyannak is látjuk, még akkor is, ha a valóságon erőszakot kell elkövetnünk. Vagyis nem boldogít minket a világ a maga gazdagságával és sokszínűségével, hanem azt sematikusabbnak, egyszerűbbnek, szegényebbnek akarjuk látni.

Ezt a gondolatot szimbolizálom azzal, hogy helyenként a fekete-fehér csíkos imasálat a képeken összekeverem fekete-fehér csíkos, végben vásárolható felmosóronggyal, máshol asztalterítővel, konyharuhával. A tárgyak nem hasonlítanak egymásra az összetévesztésig, de ahhoz eléggé, hogy el lehessen gondolkodni: a dolgok mennyire hasonlíthatnak akkor is, ha rendeltetésük, funkciójuk, nevük és előjelük teljesen más. A képen mindenki homogén szakralitást vél felfedezni, még az is, aki nem ismeri az imasálat. Annyit érez: szakrális dolgok vannak a képen. Részben igaza van, részben téved. Ugyanis hol valóban szakrális, hol igazán profán elemet lát, hol imasálat, hol felmosórongyot és mást.

Alaphelyzetben mi mindannyian látástévesztők vagyunk, tisztelet a kivételnek. Egyszerűsítünk, néha lusták is vagyunk, felületesekek, hiszékenyek, pontatlanok. Annak érdekében, hogy pontosabban figyeljünk a környezetünkre és biztosabban ítélkezhessünk, jó megszokni, hogy analitikusabban lássunk. Nem mindig és nem mindent, de abban az esetben, ahol van tét, feltétlenül.

³ Lajtai. (Dékei Krisztina előszavával), Vince Kiadó, Budapest, 2011

⊕ *A Zsidó Múzeumban most látható kiállításodnak a Tegyük ezt még hozzá címet adtad. Mit tegyünk még hozzá és mihez?*

⊗ A Zsidó Múzeum egy olyan intézmény, amely nevében foglaltan egyrészt a zsidóság vallási, kulturális és szociális kérdéseiről, másrészt a zsidó történelemről, ezen belül a Holokausztról ad állapotjelzést. Ez utóbbi, a múlt, a történelem gazdagon illusztrálva látható a Múzeum első emeletén, állandó kiállítás formájában, szakosodott idegenvezetőkkel. A kiállítótér legfelső emelete ad helyet az időszaki kiállításoknak. Ebben a keretben kell és lehet foglalkozni a vallási, kulturális és szociális kérdésekkel. Vallási kérdésekkel a Múzeum nem akar foglalkozni, szerintem helyesen. Ez a zsinagógák falai között zajlik, oda tartozik. **Szociális kérdések feldolgozása mindig remek és fontos téma.** Ehhez azonban egy becsületesen felkészült kurátori csoport kell, amely minden kétséget kizáróan nem áll a múzeum rendelkezésére, nyilván pénzügyi okok miatt, és a költségvetésük ismeretében úgy tűnik, a közeljövőben nem is fog. Ennek hiányában ez a téma nem exponálható, ezért egyelőre nem hiszem, hogy ez beleférne a múzeum profiljába. Marad a kultúra, mint mindig aktuális és fontos téma. Túl ezen, azt hiszem, a magyar zsidóság tipikusan kultúrzsídóság, bár még ezt a fogalmat is szeretik elvitatni tőle. De ha ez a meghatározás igaz, akkor az egyik legfontosabb cél lehet a progresszív zsidó kultúra bemutatása a múzeum tereiben.

Erre gondoltam a címadással. Mutassunk meg valamit, ami nem a szokványos és sztereotíp zsidó kulturális mintát ismétli, hanem egy olyan szegmenst mutat be, ami új és kiegészítheti a már jól ismertet.

De a címadásnak más magyarázata is van. A zsidó gondolatok, a zsidó filozófia ábrázolása általában a realizmustól a romantikáig tart. Ezzel szemben én az absztrakció és az expreszszionizmus nyelvén alkotok. Tegyük ezt még hozzá ahhoz.

⊕ *Kiállításod egyik fejezetének címe, Színájtól a Webig, az én értelmezésemben bizonyos dolgok állandóságára utal: valaha egy kőtáblán, ma a weben történik az erkölcsi normák továbbadása. Ugyanakkor az új technika adta széleskörű információterjedés a civilizált társadalmak erkölcsi normáinak szabadosabb, felületes értelmezését, sőt felülírását is magával hozta.*

⊗ Színáj az isteni kinyilatkoztatás hegye. A web a tömegek megnyilatkozásának soha nem látott szélességű és mélységű tere. Színáj a hang, a web a kép. Színáj a kezdet, a web pillanatnyilag a vég. Ezért kerül a 119 darabos kép mellé – Mózes kereken 120 évet élt – egy számítógép, amelyen a látogatók internetezhetnek, aki akarja megnézi az üzeneteit, elküld egy e-mailt. A web társadalma vagyunk. Ezzel a számítógéppel egészül ki 120 darabosra a kép, amelyen imasál-

darabkákat látunk, és amely immár installáció. Magában foglalja a kezdetet és a véget; a kommunikáció színáji és webes dimenzióit.

A norma változik. De mindig is változott, csak most a megszokottnál jóval gyorsabban. Mi okozza ezt? Nyilván az információterjedés. Az információ növekvő mennyisége növeli az élet sebességét.

⊕ *Képeiden szinte mindenhol hangsúlyosan jelen van a fekete szín, de számomra mégis az életet „ünneplő” üzenet sugárzik belőlük. A fekete szerepe elsősorban a színnek kiemelésére szolgál?*

⊗ Nekem úgy tűnik, a fekete a legtartalmasabb szín. Komoly, racionális, férfias és határozott. Eközben mértéktartó, titokzatos, csinos és diszkrét. Szól a vesztegről, de az újrakezdés rajzának is a színe. Fekete az alap. A fekete mellett egy kis színes folt a képen színesebb benyomást ad, mintha a szín magában állna. A másság (itt a fekete) felerősít. A történelem is néha erről szól: sok a sötét, de a szívesen újra és újra elmesélt történetek általában színesek.

⊕ *Sokszor egymástól látszólag teljesen független tárgyakat úgy helyezel közös térbe, hogy új értelmet kapnak. Nem félsz-e attól, hogy a néző nem azt olvassa ki belőle, amit közölni szeretnél?*

⊗ Nem félek attól, hogy félreérthetik a képeimet. Számomra olyan összetettnék tűnik ez a világ, hogy hamis illúzió lenne azt gondolni, tévedés nélkül megérthetünk valamit. Ezt az összetettséget, ezt a kaotikus rendet próbálom egy képpé szerkeszteni, amelyben a tévedés is képpalkotó elem.

Ezen a kiállításon olyan képek is szerepelnek, amelyek teljes adatsoraiból többkevesebb hiányzik. **Kitörlődött, elveszett, takarásba került; már nem tudhatjuk meg, mi is történt valóban.** A kép már nem fog összeállni; fragmentumokra, részletekre hagyatkozhatunk csak. Mire lesz elég, ami megmaradt? Akarjuk-e rekonstruálni a megmaradtat, eredeti, archaikus állapotába visszaállítani, vagy ellenkezőleg, talált alapanyagként tekintjük és beépítjük új világunkba?

Általában sok tárgy, forma, dolog van a képeimen, miként bőség alkotja világunkat is. Ezek a képpalkotó elemek hol egymáshoz tartoznak, hol egymástól függetlenül szorulnak egy térbe. Néhányat közülük ismerünk, másokat nem. Néhánnyal együtt élünk, néhány másikat szívesen elkerülünk. A képeimen is úgy halmozódnak az elemek egymás mellett, mint az életben; bőségben és káoszban. Lesz, amit ebből megértünk, és lesz, amit soha. Lesznek, akik megértik, és lesznek, akik soha. Ilyen gazdag a mi világunk.

LAJTAI PÉTER
További gondolatok a fekete négyzetről No.4, 2010, 70 Lamda Print, 250 x 358 cm

